

ΑΠΟΚΩΔΙΚΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΜΑΡΚΕΤΑΣ: ΟΜΟΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΕΥΣΙΜΗ ΑΡΣΕΝΙΚΟΤΗΤΑ¹

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΝΑΚΗΣ*



1. Εισαγωγή

Η γλωσσική αυτοπαρουσίαση, μέσω των ιστοσελίδων τους, ανδρών που παρέχουν σεξουαλικές υπηρεσίες απευθυνόμενοι σε άλλους άνδρες, γνωστών και ως *escorts* ή *rentboys* (συνοδών), ενδέχεται να φωτίσει τόσο πτυχές της γλωσσικής παραγωγής των ομοφυλόφιλων ανδρών όσο και της αρσενικότητας γενικότερα.

Αυτό το κείμενο προέκυψε από την ενασχόλησή μου με τους γλωσσικούς ενδείκτες μη-κυρίαρχων ομοσεξουαλικών αρσενικοτήτων στα ελληνικά. Σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο, οι ομοφυλόφιλοι άντρες μοιάζουν να υιοθετούν σε μεγάλο βαθμό το δίπολο *αρσενικό-θηλυκό* για τον αυτοπροσδιορισμό τους (το ίδιο δίπολο βάσει του οποίου τους αναπαριστούν παραδοσιακά οι άλλοι). Έτσι, δημιουργούν δύο πόλους ομοφυλόφιλης αρσενικότητας, το *αντράκι* και την *κουκλίτσα*, που ιεραρχούνται και αξιολογούνται ανάλογα με τους πόλους του κυρίαρχου μοντέλου, παρότι δεν παραπέμπουν αναγκαστικά σε σταθερούς σεξουαλικούς ρόλους.²

Εδώ εστιάζω σε ένα ειδικότερο θέμα: στον τρόπο με τον οποίο οι άνδρες που καταχωρούν την ιστοσελίδα τους στην ειδική κατηγορία *escort & commercial* δικτυακών

* Ο Κώστας Κανάκης διδάσκει στο Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. c.canakis@sa.aegean.gr

τόπων, όπως το www.gaydar.co.uk, αντιλαμβάνονται την κυρίαρχη αρσενικότητα την οποία και εμπορεύονται, κατ' αρχήν γλωσσικά, εφόσον η πρώτη επαφή με την πελατεία τους στο πλαίσιο που εξετάζω είναι ηλεκτρονική. Πώς αυτοπαρουσιάζονται αυτοί οι άνδρες; Όπως και πολλοί (ετεροφυλόφιλοι;) αρσενικοί των γυναικείων και ανδρικών περιοδικών *lifestyle*: «ενεργητικοί» ή «ενεργοπαθητικοί», «πραγματικοί άνδρες», «αθλητικοί», όχι μόνον «ανδροπρεπείς» αλλά και «απόλυτα αρρενωποί», «σοβαροί και εχέμυθοι», συχνά με υπερμέγεθες πέος, κ.λπ.

Άρα, η *μαρκέτα*, όπως αποκαλείται αυτή η πρακτική στους σχετικούς κύκλους, υπακούει επιφανειακά στις ίδιες νόρμες αυτοπαρουσίασης που διέπουν εν γένει τη ζήτηση αρσενικών στο πεδίο των ευκαιριακών σεξουαλικών συντρόφων και καλεί για παρόμοια γλώσσα, τηρουμένων των αναλογιών. Και η βασική αναλογία είναι η *ετεροκανονικότητα* (*heteronormativity*) – η προσδοκία ευθυγράμμισης του φύλου με «κατάλληλες» συμπεριφορές και κυρίως η προσδοκία ετεροφυλοφιλίας ως αυτονόητης επιλογής, δηλαδή ο *ετεροσεξισμός* (*heterosexism*, πρβλ. Bersani 1994, 1995). Το ενδιαφέρον στη συγκεκριμένη περίπτωση βρίσκεται στο ότι:

1. Όπως ακριβώς η ανδρική ομοκοινωνικότητα, έτσι και η ομοσεξουαλικότητα εξοβελίζει το θηλυκό στοιχείο, πραγματικό ή φανταστικό, με στόχο τη δημιουργία ενός *homo-ness* (Bersani 1995).

2. Η ανδρική ομόφυλη επιθυμία όχι απλά δεν εμφανίζεται σαν ένα βήμα προς τη θηλυκότητα ή την εκθήλυνση αλλά, αντίθετα, εκλαμβάνεται κυρίως ως μια εκδοχή του *macho* ανδρισμού_ και αυτό είναι το μοντέλο αρσενικότητας που εμφανίζεται, συγχρονικά τουλάχιστον, ως κυρίαρχο και στην ανδρική ομοφυλοφιλία.

3. Όπως στη γλωσσική παραγωγή των ομοφυλόφιλων ανδρών γενικότερα, έτσι και εδώ έχουμε να κάνουμε όχι απλά με έμφυλο λόγο, αλλά με λόγο εκπεφρασμένης σεξουαλικής *επιθυμίας* (Bersani 1995, Kulick 2000, Cameron & Kulick 2003)_ ένα λόγο όπου το φύλο, ως αρσενικότητα, ερωτικοποιείται μέσα από την αναγωγή στερεοτύπων σε *πρωτότυπο αρσενικότητας*.

4. Οι γλωσσικοί ενδείκτες εστιάζουν κυρίως, χωρίς να εξαντλούνται, στο τρίπτυχο

- α. αρρενωπότητα
- β. (αθλητική) σωματική διάπλαση
- γ. εχεμύθεια/σοβαρότητα

5. Έτσι, αυτό το τρίπτυχο είναι βασικό για την γλωσσική περιγραφή της κυρίαρχης αρσενικότητας αλλά και άλλων, φαινομενικά τουλάχιστον, μη-κυρίαρχων, αρσενικοτήτων.

2. Διευκρινίσεις για τους όρους

Πρώτον, με τον όρο «ομοφυλόφιλοι άνδρες» εννοώ άντρες που έχουν ομοσεξουαλικές επιθυμίες και πρακτικές χωρίς να αποδέχομαι τις ιατρικές συνδηλώσεις που του έχουν αποδοθεί (βλ. π.χ. Γιαννακόπουλος 2006) – αντίθετα, χρησιμοποιώντας τον επιχειρώ να τις εξορκίσω. Θεωρώ ότι ο γενικής χρήσης όρος *gay* είναι ακόμη προβληματικότερος μιας και έχει χρησιμοποιηθεί με ποικίλες αποχρώσεις και έχει συνδεθεί με «ταυτότητες» που ενδεχομένως παραπέμπουν παραπλανητι-

κά σε σταθερές κατηγορίες.³ Υπό μία έννοια μάλιστα, ίσως στην ελληνική πραγματικότητα ο όρος να αναφέρεται σε ένα υποσύνολο των ομοφυλόφιλων, εφόσον δεν περιγράφει επαρκώς παρά μόνο ένα μέρος των ανδρών που έχουν ομοσεξουαλικές πρακτικές. Δεύτερον, όταν μιλώ για κυρίαρχη ή ηγεμονική αρσενικότητα εννοώ ένα σύνολο παραδοχών στο οποίο κεντρικό ρόλο έχει η ετεροφυλόφιλη σεξουαλική συμπεριφορά και η αντίστιξη *ενεργητικού:αρσενικού* και *παθητικού:θηλυκού* (βλ. Γιαννακόπουλος 2001) – μια αντίστιξη που επιστρατεύεται επίσης για την κατηγοριοποίηση και ερμηνεία άλλων, μη-κυρίαρχων αρσενικοτήτων δεδομένης της ετεροκανονικότητας και του ετεροσεξισμού. Τέλος, δεν υπαινίσσομαι εδώ ότι υπάρχει μια ιδιαίτερη και ξεχωριστή «γλώσσα των ομοφυλόφιλων» ή «μία γλώσσα της μαρκέτας», όπως άλλωστε δεν θεωρώ ότι υπάρχει «γλώσσα ανδρών» και «γλώσσα γυναικών» (βλ. Παυλίδου 2002: 29-40, Μακρή-Τσιλιπάκου 2003, Μοί 1985: 153). Αντίθετα, το ενδιαφέρον μου εστιάζεται στη γλωσσική κατασκευή της σεξουαλικότητας – η οποία δεν εξαντλείται στην όποια «σεξουαλική ταυτότητα» – και στη γλωσσική έκφραση της σεξουαλικής επιθυμίας (Cameron & Kulick 2003).

3. Ενδεικτικότητα και έμφυλοι ενδείκτες

Ως προς τα γλωσσικά στοιχεία που εξετάζω, υιοθετώ την πρόταση της Ochs (1992: 337) η οποία υποστηρίζει ότι «η σχέση γλώσσας και φύλου δεν είναι ζήτημα απλής αντιστοίχισης ή συσχέτισης γλωσσικών στοιχείων και κοινωνικής σημασίας του φύλου, αλλά συγκροτείται και διαμεσολαβείται από τη σχέση γλώσσας με στάσεις/θέσεις, κοινωνικές πράξεις, κοινωνικές δραστηριότητες, και άλλες κοινωνικές κατασκευές» (στο Παυλίδου 2002: 33). Η σχέση γλώσσας και φύλου είναι κυρίως έμμεση και στηρίζεται στην έννοια της (εν)δεικτικότητας (*indexicality*). Βάσει αυτής, οι γλωσσικοί τύποι «μπορεί να σημαδεύουν ευθέως μια πράξη (πρβλ. εντολή), και αυτή με τη σειρά της να μπορεί να συνδέεται με μια θηλυκή ή αρσενική συμπεριφορά και να έχει διαφορετική συχνότητα εμφάνισης μεταξύ αντρών και γυναικών» (Παυλίδου 2002: 33). Επίσης, το φύλο μπορεί να είναι σε ενδεικτική σχέση με άλλες αφηρημένες έννοιες σε διάφορες κοινωνίες, π.χ., *τραχύτητα* και *ηπιότητα*, *ευγένεια* και *αγένεια*. Το ίδιο μπορεί να συμβαίνει και με τη γλώσσα σε σχέση με τις ποικίλες αρσενικότητες, ως έμφυλες «ταυτότητες», και κατ' επέκταση με μορφές σεξουαλικότητας στο βαθμό που διαπλέκονται με το φύλο.

Γενικά ο όρος *ενδεικτικότητα* χρησιμοποιείται για να αναφερθούμε στα χαρακτηριστικά μιας ομάδας αλλά και σε «ιδιότητες της γλώσσας οι οποίες αναφέρονται στα χαρακτηριστικά μιας περίπτωσης στα πλαίσια της οποίας λαμβάνει χώρα ένα εκφώνημα_ συνεπώς η σημασία τους είναι σχετική με αυτήν την περίπτωση» (Crystal 2000: 150). Η βάση της ενδεικτικότητας είναι η διαμεσολάβηση: η δήλωση μιας έννοιας μέσω μιας άλλης. Στα δεδομένα που εξετάζω, η γλώσσα λειτουργεί ως ενδείκτης αρσενικότητας και η αρσενικότητα ως ενδείκτης σεξουαλικότητας. Αυτή η σύνδεση ή μετάβαση είναι κοινωνικά τοποθετημένη και καθίσταται δυνατή λόγω άρρητων αλλά αναγνωρίσιμων παραδοχών και στερεοτύπων.

Τέλος, η αρσενικότητα που συγκροτείται μέσα από τα δεδομένα μοιάζει να αξιολογείται βάσει των ίδιων παραδοχών και στερεοτύπων που υπαγορεύει η ετεροκανονικότητα (Cameron & Kulick 2003: 153, Γιαννακόπουλος 2006, Butler 2006).

4. Δεδομένα, ερωτήματα και ερμηνείες

Τα δεδομένα που εξετάζω αφορούν την αυτοπαρουσίαση ανδρών που παρέχουν σεξουαλικές υπηρεσίες στο δικτυακό χώρο www.gaydar.co.uk, μέσα από τις προσωπικές τους ιστοσελίδες, το λεγόμενο «προφίλ» τους. Ο δικτυακός αυτός χώρος είναι διεθνής και απευθύνεται σε ομοφυλόφιλους κυρίως άνδρες που επιθυμούν να γνωρίσουν άλλους άνδρες για σεξουαλικές επαφές και όχι μόνο. Οι escorts καταχωρούνται ξεχωριστά και κατατάσσονται, όπως και τα υπόλοιπα μέλη, κατά χώρα και περιοχή. Η γλώσσα είναι η αγγλική αλλά τα μέλη από την Ελλάδα συχνά χρησιμοποιούν *Greenglish* όπου είναι δυνατό. Το φόρματ της ιστοσελίδας προβλέπει πεδία για την καταχώρηση ψευδωνύμου και προαιρετικής φωτογραφίας ή άλμπουμ. Υπάρχουν επίσης πεδία για προσωπικές και γενικές πληροφορίες που συμπληρώνονται μέσα από μια γκάμα προεπιλογών. Επιπλέον, διατίθεται ένας χώρος για ελεύθερο κείμενο όπου παρουσιάζει κανείς τον εαυτό του και ένας ανάλογος χώρος όπου αναφέρει τι ψάχνει στους άλλους. Βρήκα συνολικά 14 προφίλ escorts καταχωρημένα στον ελληνικό χώρο τους τελευταίους μήνες του 2005. Από αυτούς οι 8 είναι Έλληνες. Γενικά, όμως, τα δεδομένα δεν επιβάλλουν τη διάκριση Ελλήνων και ξένων ως προς το θέμα που εξετάζω, εφόσον η αυτοπαρουσίαση είναι ανάλογη.

Τα ψευδώνυμα που επιλέγουν οι escorts συχνά παραπέμπουν άμεσα σε χαρακτηριστικά τους ή σε σεξουαλικές πρακτικές (όπως και αυτά άλλων μελών), βλ. π.χ. ενδεικτικά, *hardboysex*, *aristud1*, *greekscort*, *musclescort*, *me4sale*, *esc7athens*, *1ssuperboy*, *bi_sexyhot*, κλπ. Το ψευδώνυμο έχει τη μορφή σύντμησης ενώ λειτουργεί σαν κράχτης αλλά και επικεφαλίδα για το προφίλ μαζί με τις (τυπικά ακέφαλες) φωτογραφίες.

Στις προσωπικές πληροφορίες ενδιαφέρον παρουσιάζει η ομοιομορφία ως προς την περιγραφή του σωματότυπου. Ενώ οι προεπιλογές είναι πολλές, οι escorts δηλώνουν μόνο *muscled* 'μυώδης' ή *defined* 'γραμμωμένος', ενώ στην ερώτηση για το μέγεθος του πέους τους απαντούν με *extra large* 'υπερμέγεθες' ή *large* 'μεγάλο'. Αν όμως το μυώδες σώμα μπορεί να αποδοθεί σε υπαγορεύσεις του συρμού και το μεγάλο πέος σε απαιτήσεις του επαγγέλματος ή στο φανταστικό χαρακτήρα του πέους, οι απαντήσεις ως προς το σεξουαλικό προσανατολισμό και ρόλο έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Η πλειοψηφία δηλώνουν *bi-sexual* 'αμφισεξουαλικοί', οι υπόλοιποι μοιράζονται ανάμεσα σε *gay* και *open-minded* 'ανοιχτόμυαλους'. Η τελευταία κατηγορία και η ονομασία της δημιουργεί ερωτήματα: είναι πνευματώδης αντίδραση στην ταμπέλα ή υπεκφυγή; Υπαινίσσεται «στενομυαλιά» των ετεροφυλόφιλων; Αποσκοπεί στη δημιουργία μυστηρίου; Η εικόνα συμπληρώνεται από τη δήλωση του σεξουαλικού ρόλου. Μπορεί κανείς να μη δηλώνει απερίφραστα ετεροφυλόφιλος αλλά από την άλλη μεριά κανείς δεν δηλώνει

«παθητικός» στο σεξουαλικό ρόλο. Όλοι δηλώνουν είτε *active* 'ενεργητικοί' είτε *active/versatile*. Το δεύτερο σκέλος που κυριολεκτικά σημαίνει 'πολύπλευρος' αποδίδεται συχνά στα ελληνικά με τον όρο *ενεργοπαθητικός*. Στον πρωτότυπο όρο όμως η έννοια του παθητικού είναι απύσχα. Υπονοείται αλλά δεν δηλώνεται ρητά. Αντίθετα, ενώ το *versatile* υπονοεί σαφώς το *active*, αυτό δηλώνεται επίσης ρητά και δεν επαφίεται στην υπονόηση. Ανοιχτόμυαλοι λοιπόν, ναι – αλλά όχι και παθητικοί.

Προνομιακός χώρος για την εξέταση του λόγου των escorts σε συνδυασμό με τα παραπάνω είναι τα σύντομα κείμενα αυτοπαρουσίασης που περιλαμβάνονται προαιρετικά στο προφίλ. Το παρακάτω αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα:

(1) *Απόλυτα αρρενωπός, πολύ ερωτικός body builder για μασάζ, σεξ και συνοδεία. Πάντα με εχεμύθεια, πολύ καλή διάθεση. Στο σεξ είμαι αποκλειστικά ενεργητικός. STATS: 1.84m, 92kg, 20cm* [ακολουθεί ανάλογο κείμενο στα αγγλικά].

Ο ίδιος άνδρας που δηλώνει *muscled, large, bi-sexual, active* αναφέρεται στο τι ψάχνει ως εξής:

(2) *Αν έχεις βαρεθεί τους δήθεν αρρενωπούς, δήθεν γυμνασμένους, δήθεν γαμιάδες...*

Εδώ πρωτεύοντα ρόλο παίζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά εμφάνισης τα οποία οι Cameron & Kulick (2003: 114) αναφέρουν ως τυπικά των προσωπικών αγγελιών των ομοφυλόφιλων ανδρών (σε αντίθεση με τις λεσβίες) και ως ενδείκτες του ερωτικά επιθυμητού για συγκεκριμένες ομάδες στον αγγλοσαξονικό χώρο. Επιπλέον, τα παραπάνω παρουσιάζονται ως αυτονομία επιθυμητά και αυτό δεν είναι καθόλου τυχαίο. Ενώ τα κείμενα μας λένε κάτι για το τι προσφέρει και όχι τι ψάχνει ο escort, μοιάζουν να απαντούν έμμεσα σε πλήθος άλλων αγγελιών στον ίδιο δικτυακό χώρο, καταχωρημένες από άνδρες που δεν ψάχνουν απαραίτητα για πληρωμένο σεξ αλλά για (ευκαιριακούς ή σταθερούς) ερωτικούς συντρόφους. Αυτές οι άλλες αγγελίες είναι που ορίζουν το επιθυμητό και η αυτοπαρουσίαση των escorts υπακούει απλά στους νόμους της συγκεκριμένης αγοράς.

Εξετάζοντας πλήθος άλλων προσωπικών προφίλ (από την Ελλάδα και διεθνώς) στον ίδιο δικτυακό χώρο κατά την περίοδο 2004-2005, μπορώ να πω ότι με το παραπάνω κείμενο ο escort προσφέρει ένα προνομιακό πακέτο με όλα αυτά που ζητούν οι περισσότεροι άλλοι: κατασκευάζει κειμενικά τον άντρα που απηχεί την πιο δημοφιλή ερωτική φαντασίωση – δηλαδή την απουσία θηλυπρέπειας. Οι άλλοι σε πολύ μεγάλο ποσοστό αποτρέπουν τους *θηλυπρεπείς*, *τις κραγμένες αδερφές*, *τις κουκλίτσες*, *τις σκέτες*, *τα ντούρντουλα* ενώ αυτοχαρακτηρίζονται συχνά ως *straight-acting*, *ανδροπρεπείς*, *αντράκια*, *αθλητικοί*, *παιδαράδες*, κλπ. Έτσι, η ερωτικοποίηση της αρσενικότητας μοιάζει να προϋποθέτει τον εξοβελισμό της θηλυκότητας. Υπό αυτό το πρίσμα ίσως εξηγείται και η σιωπή σχετικά με τον ενδεχόμενο παθητικό ρόλο των escorts. Επιπλέον, στα κείμενα αυτοπαρουσίασης των escorts υπάρχουν σπανιότερα έμμεσες προτροπές ή προκλήσεις, π.χ. *για όσους δε φοβούνται να.../τολμούν να...*, ή *for smart people who dare to award [sic] themselves with what they deserve!* Αυτός ο προκλητικός λόγος, που έχει συνδεθεί άλλοτε με τη «γλώσσα των ανδρών» και άλλοτε με την επιτέλεση της αρσενικότητας

στη κοινωνιογλωσσολογική βιβλιογραφία (πρβλ. Holmes 1992: κεφ. 7 & 12, Μακρή-Τσιλιπάκου 2003), λειτουργεί και εδώ ως έμφυλος ενδείκτης. Ταυτόχρονα, η πρόκληση-πρόσκληση για συμμετοχή σε μια απαγορευμένη και διπλά στιγματισμένη πρακτική (ομοφυλοφιλία και αγοραίο σεξ) την τοποθετεί ακόμη πιο ψηλά στην ιεραρχία του επιθυμητού. Τέλος, η αναφορά στην εχεμύθεια και τη σοβαρότητα αντιπαράτιθενται έμμεσα στην ακριτομυθία ή το κουτσομπολιό. Δεδομένου ότι το κουτσομπολιό/κουβεντολόι (gossip) έχει συνδεθεί με τη γλωσσική παραγωγή και το επικοινωνιακό στυλ των γυναικών, η εχεμύθεια λειτουργεί επίσης ως έμφυλος ενδείκτης και ως ένα ακόμη συστατικό στη δόμηση της συγκεκριμένης φανταστικής αρσενικότητας.

Η εικόνα που παρουσιάζω βάσει των δεδομένων συνδέει ενδεικτικά τη γλώσσα της μαρκέτας με τη γλωσσική επιτέλεση της αρσενικότητας – και μάλιστα μιας κυρίαρχης αρσενικότητας. Αυτό εγείρει κάποια ερωτήματα στα οποία θα επιχειρήσω να δώσω πιθανές ερμηνείες. Υπάρχει μια αρσενικότητα που είναι γενικά επιθυμητή; Είναι οι ομοφυλόφιλοι γενικά ομοφοβικοί; Ή μήπως είναι η αρσενικότητα που πουλάνε οι *escorts* μια μορφή αντίστασης στην ετεροκανονικότητα; Θεωρώ ότι τα παραπάνω ερωτήματα (και ίσως άλλα που δεν θέτω εδώ) διαπλέκονται. Και αυτό γιατί η αρσενικότητα, η επιθυμία και η σεξουαλικότητα δεν μπορούν να εξεταστούν ανεξάρτητα από την ετεροκανονικότητα και τον ετεροσεξισμό.

Η ετεροκανονικότητα μας αφορά όλους διότι υπαγορεύει τα έμφυλα στερεότυπα βάσει των οποίων καλούμεθα να κατηγοριοποιήσουμε τον εαυτό και τους άλλους. Τα στερεότυπα αρσενικότητας και θηλυκότητας υπάρχουν και αναμετριάμαστέ μαζί τους πολύ πριν επιθυμήσουμε ή ερωτικοποιήσουμε την όποια αρσενικότητα ή θηλυκότητα. Με αυτή την έννοια, υπάρχει μια αρσενικότητα που προβάλλεται ως γενικά επιθυμητή. Παράλληλα, αυτή η αρσενικότητα αξιολογείται κοινωνικά πολύ θετικότερα από τη θηλυκότητα. Έτσι, η τάση μεταξύ ομοφυλόφιλων ανδρών για διάκριση ανάμεσα σε *αντράκια* και *κουκλίτσες* μοιάζει με οικειοποίηση και εφαρμογή της ηγεμονικής έμφυλης διάκρισης στα πλαίσια μη-ηγεμονικών αρσενικότητων και είναι ιεραρχική και αξιολογική με ανάλογο τρόπο. Ο τύπος της αρσενικότητας που πουλούν οι *escorts* είναι επιθυμητός επειδή είναι επιθυμητά τα *αντράκια*, αλλά όχι μόνο για αυτό.

Στο πλαίσιο της ετεροκανονικότητας, ο ομοφυλόφιλος άνδρας παρουσιάζεται ιστορικά με θηλυκά χαρακτηριστικά προκειμένου να χωρέσει στο προϋπάρχον σχήμα (Cameron & Kulick 2003). Έτσι, από τη μια πλευρά, το *camp*⁴ οικειοποιείται και εκμεταλλεύεται αυτή την ηγεμονική αναπαράσταση για να είναι προκλητικό, παραβιάζοντας κατάφωρα την ετεροκανονικότητα ενώ υπακούει στους δικούς της όρους. Αντίθετα, η *macho* γλώσσα της μαρκέτας και ο αρρενωπός ομοφυλόφιλος γενικότερα αντιδρά σε αυτή την ιστορική αναπαράσταση που του αρνείται την αρσενικότητα λόγω της παραβατικής σεξουαλικότητας. Διεκδικεί την αρσενικότητα αποσυνδέοντάς την από τη σεξουαλικότητα ως ετεροφυλοφιλία και ταυτόχρονα διαπραγματεύεται την κοινωνική του ορατότητα με τους δικούς του όρους. Φυσικά, το αντίτιμο για αυτό είναι η συνεχιζόμενη σεξιστική αξιολόγηση αλλά και η (ευθύ-

νη;) για την) παρανόηση ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες επιθυμούν ετεροφυλόφιλους άνδρες. Σε αυτή την πολιτική αναμέτρηση αναπαραστάσεων η αντίσταση ενδέχεται να πάρει πολλές μορφές.⁵ Και αν η αναπαράσταση που εξετάζω εδώ έχει συνδεθεί κυρίως με το *gay* κίνημα, δεν είναι ξένη στο παραδοσιακό εγχώριο μοντέλο ομοσεξουαλικών πρακτικών (βλ. Γιαννακόπουλος 2001). Σύμφωνα με τον Bersani (1994: 249), αν ο Weeks (1985: 191) έχει δίκιο όταν λέει ότι οι αρρενωποί *gay* άνδρες «ροκανίζουν» τα θεμέλια της ετεροφυλόφιλης αρσενικής ταυτότητας, αυτό δεν συμβαίνει επειδή κρατούν μια απόσταση απ' αυτήν παρωδώντας την, αλλά μάλλον επειδή, μέσω της παράφορης ταύτισής τους με αυτήν, δεν παύουν ποτέ να γοητεύονται από την παραβίασή της. Και η παραβίαση αυτή είναι στο επίπεδο της σεξουαλικότητας, όχι του φύλου.

Η γλώσσα της μαρκέτας εμπορεύεται την αρσενικότητα που φαντασιώνονται οι *escorts* και οι πελάτες τους. Την αρσενικότητα που είναι αντικείμενο επιθυμίας για τους ομοφυλόφιλους αλλά και την αρσενικότητα που δεν τους αναγνωρίζει η ετεροκανονικότητα. Αντιδρώντας στην ετεροαναπαράσταση που τους θέλει «θηλυπρεπείς», οι ομοφυλόφιλοι άνδρες υιοθετούν οι ίδιοι και ψάχνουν στους άλλους μια αρσενικότητα που, σε συγκεκριμένα πλαίσια, ανάγεται σε ενδείκτη ομοσεξουαλικότητας. Έτσι, οι *escorts* εμπορεύονται την ομοσεξουαλικότητα μιλώντας ουσιαστικά για την αρσενικότητα. Και το φύλο, που δικαίως διαχωρίστηκε από τη σεξουαλικότητα στη θεωρητική αναμέτρηση με την ετεροκανονικότητα, επιστρέφει διεκδικώντας μια θέση στη μελέτη της σεξουαλικότητας είτε ως «ταυτότητας» είτε ως «επιθυμία». Δεν επιστρέφει όμως πλέον ως αυτονόητο, αλλά ως ρητά εκπεφρασμένη διεκδίκηση ομιλούντων υποκειμένων και ως αντικείμενο αναδιαπραγμάτευσης.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Μια πρώτη εκδοχή αυτού του κειμένου παρουσιάστηκε στο συνέδριο με θέμα «Φύλο, χρήμα και ανταλλαγή» που οργάνωσε το Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Μυτιλήνη (9-11 Δεκεμβρίου 2005). Ωφελήθηκα τόσο από τα σχόλια του ακροατηρίου όσο και από συζητήσεις με την Λ. Αμπατζή, τον Κ. Γιαννακόπουλο, την Β. Καντσά και την Α. Μπακαλάκη. Ασφαλώς, η ευθύνη για τις όποιες ατέλειες του κειμένου είναι δική μου.
- 2 Οι σχετικοί όροι είναι πολλοί, έτσι, π.χ. η *αδελφή* αναφέρεται και ως [*γυναίκα*] *σκέτη*, *ντούρντουλο*, *σουρλουλού*, *κραγμένη*, *ξεφωνημένη*, [*γυναίκα*] *τελειωμένη* [*μέχρι στρίψωμα*], *αγορίτσι*, κλπ. βλ. Γιαννακόπουλος 2001: 171 για μια ανάλογη αντίστιξη μεταξύ *άντρα* και *πούστη/αδερφής*.
- 3 Ωστόσο, ο Γιαννακόπουλος (2006: 22) παρατηρεί ότι «Η σχέση του γκέι κυρίως κινήματος με τις νέες σπουδές για τη σεξουαλικότητα ήταν συμπληρωματική και μερικές φορές ταύτισης.» Παράλληλα, η Butler (2006: 220) υποστηρίζει ότι «οι κατηγορίες ταυτότητας έχουν την τάση να είναι όργανα κανονιστικών κατεστημένων, λειτουργώντας είτε ως ομαλοποιητικές κατηγορίες καταπιεστικών δομών είτε ως πόλοι επιστράτευσης για μια απελευθερωτική αμφισβήτηση αυτής ακριβώς της καταπίεσης.» Σε αυτές τις παρατηρήσεις πρέπει να προσθέσουμε την ένταση που έχει δημιουργηθεί μεταξύ των θεωρητικών που προτείνουν τη διερεύνηση της σεξουαλικότητας ως «επιθυμίας» (π.χ. Kulick 2000, Cameron & Kulick 2003) και εκείνων

- που αρνούνται να την αποσυνδέσουν από την «ταυτότητα» (π.χ. Bucholtz & Hall 2004).
- 4 Η σκαμπρόζικη ή και σκωπτική αυτοαναπαράσταση ομοφυλόφιλων ανδρών που υιοθετεί μια θηλυκή «φωνή». Κατά τον Weeks (1981: 111), το *camp* είναι έντονα αμφίσημο γιατί υμνεί τη θηλυκότητα ενώ συντηρεί τις παραδοσιακές αξίες. Αντίθετα, παρατηρεί γλαφυρά (1985: 191) ότι η *macho* αρσενικότητα των ομοφυλόφιλων της δεκαετίας του 1970 μπορεί να εννοηθεί «ως ένα ακόμη επεισόδιο στο συνεχιζόμενο 'σημειωτικό ανταρτοπόλεμο' που διεξάγεται από τους σεξουαλικά περιθωριακούς ενάντια στην κυρίαρχη τάξη.» Θεωρώ ότι η διεκδίκηση της αρσενικότητας στα δεδομένα που εξετάζω εγγράφεται εν μέρει στον απόηχο αυτής της αντιπαράθεσης.
 - 5 Η Butler (2006: 229) αναρωτιέται χαρακτηριστικά «Ποια εκδοχή ομοφυλοφιλίας πρέπει να καθίσταται ορατή, και ποιους εσωτερικούς αποκλεισμούς αυτή η απόδοση ορατότητας θα καθιερώνει; Είναι δυνατόν η ορατότητα της ταυτότητας να επαρκεί ως πολιτική στρατηγική ή μπορεί μόνο να είναι το σημείο εκκίνησης για μια στρατηγική παρέμβαση που διεκδικεί αλλαγή πολιτικής;»
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ**
- Bersani, L., Is the rectum a grave? στο J. Goldberg επιμ., *Reclaiming Sodom*, New York, Routledge, 1994, σ. 249-264.
- Bersani, L., *Homos*, Cambridge, MA, Harvard University Press, 1995.
- Bucholtz, M. & K. Hall, Theorizing identity in language and sexuality research, *Language in Society* 33, 2004, σ. 469-515.
- Butler, J., "Απο-μίμηση και έμφυλη ανυπακοή", στο Κ. Γιαννακόπουλος επιμ., *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2006 [1991], σ. 219-258.
- Γιαννακόπουλος, Κ., "Ανδρική ταυτότητα, σώμα και ομόφυλες σχέσεις: Μια προσέγγιση του φύλου και της σεξουαλικότητας", στο Σ. Δημη-
τρίου επιμ., *Ανθρωπολογία των φύλων*, Αθήνα, Σαββάλας, 2001, σ. 162-187.
- Γιαννακόπουλος, Κ., "Ιστορίες σεξουαλικότητας", στο Κ. Γιαννακόπουλος επιμ., *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2006, σ. 17-102.
- Cameron, D. & D. Kulick, *Language and Sexuality*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.
- Crystal, D., *Λεξικό γλωσσολογίας και φωνητικής*, Μτφρ. Γ. Ξυδόπουλος, Αθήνα, Πατάκης, 2000.
- Holmes, J., *An Introduction to Sociolinguistics*, London & New York, Longman, 1992.
- Kulick, D., "Gay and lesbian language", *Annual Review of Anthropology* 29, 2000, σ. 243-285.
- Μακρή-Τσιλιπάκου, Μ., "Η γυναικεία γλώσσα και η γλώσσα γυναικών", στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Το φύλο τόπος συνάντησης των επιστημών: Ένας πρώτος ελληνικός απολογισμός*, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2003. http://www./gender-postgraduate/Documents/Praktika_Synedriou/Κείμενο%20Μακρή-Τσιλιπάκου.pdf
- Moi, Toril., *Sexual/Textual Politics: Feminist Literary Theory*, London & New York, Methuen, 1985.
- Ochs, E., "Indexing gender", στο A. Duranti & C. Goodwin επιμ., *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, σ. 335-358.
- Παυλίδου, Θ.-Σ. επιμ., "Γλώσσα-γένος-φύλο: Προβλήματα, αναζητήσεις και ελληνική γλώσσα", στο Θ.-Σ. Παυλίδου επιμ., *Γλώσσα-γένος-φύλο*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 2002, σ. 13-76.
- Weeks, J., *Sex, Politics and Society: The Regulation of Sexuality since 1800*, London & New York, Longman, 1981.
- Weeks, J., *Sexuality and Its Discontents: Meanings, Myths and Modern Sexualities*, London: Routledge & Kegan Paul, 1985.